

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Julity Mlaskawy pt. „*Model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*”,
praca przedkładana na Wydziale Nauk Stosowanych Akademii WSB,
promotor prof. nadzw. dr hab. Anna Francik

W recenzji dokonano oceny zasadniczych aspektów rozprawy doktorskiej, a mianowicie:

- uzasadnienia wyboru tematyki rozprawy,
- podstawowej hipotezy i celu badawczego,
- źródeł informacji i metod badawczych,
- struktury i zawartości merytorycznej dysertacji,
- oraz sformułowano konkluzję kwalifikacyjną całej dysertacji.

1. Uzasadnienie wyboru tematyki rozprawy doktorskiej

Podjętą w rozprawie doktorskiej problematykę uważam za interesującą, ważną i aktualną. Jak się powszechnie uznaje, innowacje są jednym z najważniejszych czynników kształtujących konkurencyjność i rozwój przedsiębiorstw. Konieczność wdrażania innowacji dotyczy również instytucji bankowych, które w warunkach globalizacji skazane są na nieustanne poszukiwanie nowych innowacyjnych rozwiązań i adresowanie ich do swoich klientów, w tym małych i średnich przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa te odgrywają ważną rolę w gospodarce polskiej. Tworzą około 50% PKB zatrudniają 70% ludności zawodowo czynnej. Mimo wielu pozytywnych cech, MŚP borykają się z wieloma barierami rozwoju, pokonanie których wymaga

aktywnej współpracy z innymi interesariuszami, w tym z instytucjami finansowymi. Instytucje finansowe, w tym banki coraz częściej oferując różnorodne usługi uwzględniają potrzeby swoich klientów. Powstaje więc pytanie czy innowacje oferowane przez polskie banki wpływają na pokonanie barier i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Problematyka ta nie była przedmiotem rozważań w piśmiennictwie polskim, tak na gruncie teoretycznym, jak i empirycznym. Biorąc to pod uwagę, należy podkreślić, iż Doktorantka precyzyjnie zdiagnozowała lukę badawczą, a następnie próbowała odpowiedzieć na pytanie jakie są obszary powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Prezentowana rozprawa wpisuje się w nurt badań nad kluczowymi zagadnieniami innowacyjności banków i rozwoju MŚP. Wyniki przedstawionych przez Autorkę badań empirycznych i zaproponowany model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, mogą być pomocne dla przedsiębiorców przy formułowaniu strategii relacyjnych banku z podmiotami z otoczenia, jak też strategii innowacji.

2. Podstawowa hipoteza i cel badawczy rozprawy doktorskiej

Autorka sformułowała główny problem badawczy, który sprowadza się do ustalenia, czy innowacje bankowe mogą stymulować rozwój mikro, małych i średnich przedsiębiorstw oraz czy bariery rozwoju przedsiębiorstw MŚP mogą wzbudzać proces tworzenia instytucji bankowych (strona 104 pracy). Tak określony cel zdeterminował następnie cel i hipotezę główną oraz hipotezy szczegółowe.

Jako cel rozprawy przyjęła sformułowanie modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Natomiast hipoteza główna brzmi : *Model powiązań innowacji bankowych z barierami rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw pozwala na absorpcje innowacji bankowych wspomagających rozwój MŚP (strona 106 pracy).*

Jednocześnie Autorka sformułowała 5 szczegółowych hipotez :

- 1/ jeżeli przedsiębiorca korzysta z innowacji bankowych to zwiększa szanse na rozwój poprzez zmniejszenie barier,
- 2/ jeżeli przedsiębiorcy sięgają po innowacje bankowe to zwiększa się współczynnik przeżywalności firm MŚP,
- 3/ jeżeli wzrasta jakość komunikacji pomiędzy bankiem i przedsiębiorca to wzrasta poziom absorpcji innowacji bankowych przez MŚP,
- 4/ im wyższy stopień wykorzystania innowacji bankowych tym wyższa konkurencyjność przedsiębiorstwa,
- 5/ nieprawidłowy przebieg procesu tworzenia innowacji bankowych ogranicza proces dyfuzji i implementacji w MŚP.

Sformułowany cel i hipotezy, w moim przekonaniu, są prawidłowo sformułowane i adekwatne do pytań badawczych. Ponadto dobrze porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Zarówno cel, jak i hipotezy szczegółowe, mają zakresy uzasadniające przygotowanie rozprawy awansowej w zakresie nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu.

W tym miejscu wyrażam ogólną opinię, iż Doktorantka w pełni zrealizowała założony cel swojej rozprawy, prezentując opracowanie o właściwych walorach merytorycznych i poznawczych, w pełni odpowiadające wymogom rozprawy doktorskiej.

3. Źródła informacji i metody badawcze

Rozważania podjęte w pracy opierają się na pogłębionych studiach literaturowych oraz wynikach własnych badań empirycznych, o charakterze badań ilościowych i jakościowych. W pracy zastosowano takie metody badawcze, jak : kwestionariusz ankiety (skierowanej zarówno do przedsiębiorstw, jak i banków), pogłębione wywiady z właścicielami firm, eksperyment, analizę statystyczną oraz analizę poziomu nasycenia oferty bankowej. analizę efektów form powodzenia. Metody badawcze i organizacja badań empirycznych została szczegółowo omówiona w rozdziale czwartym pracy.

Należy podkreślić, że przyjęta procedura badania jest właściwa i umożliwiła przeprowadzenie weryfikację hipotez badawczych, jak również formułowanie wniosków i opinii o większym stopniu ogólności. Dokonując oceny zastosowanych w rozprawie metod badawczych uważam, iż były poprawne i stworzyły one Autorce możliwość weryfikacji hipotez badawczych, jak również zrealizowanie głównego celu rozprawy.

4. Struktura i zawartość merytoryczna dysertacji

Rozprawa doktorska mgr Julity Mlaskawy składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, zakończenia, bibliografii, spisu tabel, rysunków oraz załączników. Do pracy dołączono też streszczenie w języku polskim i angielskim. Całość rozprawy obejmuje 229 stron wydruku komputerowego, z czego 181 strony stanowi zasadniczą część rozprawy. W tekście rozprawy zamieszczono 37 tabel oraz zaprezentowano 57 rysunki. Dołączono również 4 załączniki, w tym kwestionariusz ankiety. Wszystkie części rozprawy stanowią logicznie i merytorycznie uzasadnioną całość, podporządkowaną realizacji celu głównego rozprawy. Tytuł jest w pełni zgodny z treścią i prezentowaną problematyką.

Rozważania podjęte w rozprawie poprzedzone są wstępem, w którym Doktorantka zawarła krótkie uzasadnienie wyboru tematu pracy oraz główny problem badawczy. Nie zaprezentowała natomiast celu i hipotez pracy, które znajdujemy dopiero w czwartym rozdziale pracy (ss.105-107).

Praca składa się z sześciu rozdziałów merytorycznych, które można ująć w trzy zasadnicze części. **Pierwsza** z nich obejmuje rozdziały I-III i oparta jest na analizie literatury krajowej i zagranicznej. Doktorantka charakteryzuje w nim pojęcie banku, produktów, usług i innowacji bankowych, jak też zajmuje się specyfiką mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, cyklem życia organizacji, barierami rozwoju oraz współpracą mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z bankami. **Druga część pracy** ma charakter metodyczny (rozdział IV). **Trzecia część rozprawy** ma charakter empiryczny i

koncentruje się na weryfikacji sformułowanych hipotez i założeń badawczych (rozdziały V i VI).

Rozdział pierwszy został zatytułowany „*Bank jako podmiot gospodarki rynkowej*” (22 strony) ma charakter można wprowadzający do problematyki rozprawy. Autorka rozpoczyna swoje rozważania od wyjaśnienia istoty banku. Przedstawia jego definicję, jak też podstawowe akty prawne regulujące działalność banków w Polsce oraz omawia rolę banków we współczesnej gospodarce rynkowej. Następnie charakteryzuje podstawowe produkty i usługi bankowe, podkreślając ich specyficzne cechy. Wskazuje na znaczenie innowacji bankowych wśród czynników kształtujących przewagę konkurencyjną banku. Bardzo ważne rozważania zaprezentowane w tym rozdziale dotyczą modeli działalności banków, wśród których na szczególną uwagę zasługują model zysku z rozwiązań dla klientów oraz model zysku z istniejącej bazy użytkowników. Doktorantka charakteryzuje modele działalności banku, podaje przykłady i narzędzia warunkujące ich zastosowanie, podkreślając znaczenie innowacji bankowych, które również wspomagają efektywną współpracę między wszystkimi interesariuszami banku. Uzasadnia to zajęcie się problematyką innowacji bankowych w dalszej części pracy

W rozdziale drugim Doktorantka omawia miejsce innowacji w rozwoju banków (30 stron). Swoje rozważania rozpoczyna od omówienia istoty i specyfiki innowacji bankowych. Analizuje definicje innowacji, najczęściej spotykane w literaturze przedmiotu. Stosunkowo dużo miejsca poświęca w tej części pracy poszczególnym rodzajom innowacji bankowych, jak też czynnikom determinującym i hamującym ich powstawanie. Doktorantka słusznie podkreśla, iż jednym z najważniejszych motywatorów do powstawania innowacyjnych rozwiązań są zmiany oczekiwań i coraz większa siła przetargowa klientów. Dlatego też, banki muszą nieustannie analizować zachowania klientów i projektować oraz wprowadzać innowacje bankowe. Ponadto uwzględnienie potrzeb klientów w procesie projektowania innowacji zwiększa szansę na sukces procesów dyfuzji i absorpcji innowacji.

Doktorantka wskazuje na rolę klientów w procesie tworzenia innowacji, ale też innych czynników determinujących proces innowacji. Znajduje to odzwierciedlenie w rozważaniach podjętych w końcowej części rozdziału, w której Doktorantka omawia modele procesu innowacji, począwszy od modelu liniowego a na modelu szóstej generacji modeli skończywszy.

Rozdział trzeci obejmuje charakterystykę mikro, małych i średnich przedsiębiorstw (38 stron). Autorka rozpoczyna swoje rozważania od wyjaśnienia podstawowych pojęć, tj. : przedsiębiorstwa i ich podziału przedsiębiorstw. Przytacza kryteria ilościowe wyodrębnienia mikro, małych i średnich przedsiębiorstw, jak też analizuje ich cechy jakościowe najczęściej przytaczane w literaturze przedmiotu. Omawia też funkcje tych przedsiębiorstw i prezentuje dane roli mikro, małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce polskiej. Z zaprezentowanych danych, wynika, iż w gospodarce polskiej dominujący udział mają mikro przedsiębiorstwa, których udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw wynosił w 2017 r. 96,5%. Udział małych przedsiębiorstw wynosił natomiast 2,6%, zaś średnich i dużych odpowiednio 0,7% i 0,2%. Szkoda, że Autorka nie skonfrontowała tych danych ze wskaźnikami dla przedsiębiorstw z UE. Szczególnie wartościowa jest ta część rozdziału trzeciego, w którym Autorka analizuje bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Przytacza różne kryteria klasyfikacyjne barier rozwoju, jak też ich ocenę w oparciu o dostępne raporty przygotowane m.in. przez GUS, Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan, Ministerstwo Rozwoju. Cenne są również rozważania dotyczące współpracy mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z bankami. Doktorantka wskazuje na korzyści wynikające z podjęcia takiej współpracy, jak też omawia czynniki determinujące wybór partnerów do współpracy.

Oceniając treść rozdziałów I-III uważam, iż zakres przedstawionych zagadnień, jak i merytoryczna ich strona, są wystarczające z punktu widzenia przyjętego celu pracy. Doktorantka wykazała się dużą eurydycją, umiejętnie

omawiając wiele różnorodnych zagadnień. Rozważania są logiczne, oparte na gruntownej analizie przedmiotu oraz danych wtórnych.

Rozdział czwarty pracy ma charakter metodologiczny. Doktorantka omówiła cel i hipotezy badawcze, jak też zastosowane metody. Jako główny cel pracy przyjęła : *sformułowanie modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw* (s.105). Cel ten został powiązany z 10 celami szczegółowymi, oraz z hipotezą główną i 5 hipotezami szczegółowymi. Należy podkreślić, iż Doktorantka wyodrębniając te hipotezy, jednocześnie omawia metody ich weryfikacji.

W pracy zastosowała triangulację w badaniach, z równoczesnym uwzględnieniem ilościowego i jakościowego podejścia badawczego, wykorzystując takie metody badawcze, jak kwestionariusz ankiety (skierowanej zarówno do przedsiębiorstw, jak i banków), pogłębione wywiady z właścicielami firm, eksperyment, analizę statystyczną oraz analizę poziomu nasycenia oferty bankowej. analizę efektów form powodzenia. Doktorantka szczegółowo omówiła przyjęte założenia do badań, zakres wykorzystania wymienionych metod, jak też scharakteryzowała grupę przedsiębiorstw biorących udział w badaniu. Przeprowadzone badania miały charakter wieloetapowy. W pierwszym etapie badania przeprowadzono pilotaż ankiety w grupie 9 przedsiębiorstw na terenie Małopolski. Następnie wysłano formularz ankiety do losowo wybranych firm zlokalizowanych na terenie województwa Małopolskiego i śląskiego. Kolejny etap polegał na wizycie ankietera w siedzibie prowadzenia działalności gospodarczej. Uzyskano w ten sposób W ten sposób pozyskano 209 opinii od przedsiębiorców i 23 banków z nimi współpracujących. Dopełnieniem badań ankietowych było przeprowadzenie 9 wywiadów ukierunkowanych nieskategoryzowanych z przedsiębiorstwami MŚP. Zakres przeprowadzonych badań empirycznych zarówno w ujęciu podmiotowym, jak i czasowym i przestrzennym jest poprawny i merytorycznie uzasadniony.

Za najbardziej wartościową część pracy należy uznać część empiryczną pracy zawierającą **rozdziały piąty i szósty**. Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych, zostały omówione odrębnie w odniesieniu do barier rozwoju badanych MŚP oraz innowacji bankowych i ich powiązań z rozwojem MSP. W rozdziale piątym Doktorantka bardzo dokładnie prezentuje wyniki badań odnośnie znaczenia poszczególnych barier rozwoju w przedsiębiorstwach MSP w rozbiciu na poszczególne bariery i grupy przedsiębiorstw. Następnie analizuje grupę 11 rodzajów innowacji i analizuje ich znaczenie dla rozwoju poszczególnych grup MŚP. Nawiązując do sformułowanych hipotez, Doktorantka podjęła próbę konfrontacji wyodrębnionych innowacji z barierami zgłaszanymi przez badane przedsiębiorstwa. Są to szczególnie wartościowe rozważania, wskazujące na kierunki możliwości doskonalenia oferty produktów i usług bankowych. Ponadto analiza danych pozwoliła Doktorantce na pozytywną weryfikację hipotezy 1. Dane potwierdziły bowiem występowanie związków między wykorzystaniem innowacji bankowych a zwiększaniem szans na rozwój przedsiębiorstwa poprzez zmniejszenie barier. Inne istotne wnioski z badań można wysunąć analizując zakres wprowadzania przez banki takich innowacji, jak np. przygotowanie biznesplanu inwestycji oraz informowanie o zmianach w obowiązujących przepisach. Zastosowanie tych innowacji zmniejsza ryzyko nieudanych inwestycji oraz wystąpienia problemów ze zmianami obowiązujących przepisów prawa. W ten sposób zwiększa się szansa na kontynuowanie działalności przedsiębiorstwa. Analiza danych pozwoliła Doktorantce na potwierdzenie hipotezy 2 – *jeżeli przedsiębiorcy sięgają po innowacje bankowe to zwiększa się współczynnik przeżywalności firm MŚP*. Cenne są również rozważania dotyczące współpracy z bankami, w szczególności odnośnie obszarów współpracy i sposobów pozyskiwania informacji na temat oferty bankowej. Niepokojącym jest fakt, iż 96% klientów nie zgłasza swoich pomysłów i sugestii w bankach, podając różnorodne przyczyny. Zaburzenia komunikacji między bankiem i klientem skutkują

bowiem obniżeniem absorpcji innowacji bankowych w badanych przedsiębiorstwach, co potwierdza słuszność hipotezy 3.

Szczególnie wartościowa jest zaprezentowana przez Doktorantkę w końcowej części rozdziału mapa procesu tworzenia i implementacji innowacji bankowych do MŚP uwzględniająca wszystkie etapy procesu innowacji od pomysłu do ewaluacji. Na podstawie opracowanej mapy procesu Doktorantka określiła poziom korelacji poszczególnych wejść procesu z kluczowymi czynnikami szczególnie istotnymi z punktu widzenia klienta, czyli: zgodności funkcjonalnej wdrażanej innowacji z potrzebami klienta, skuteczności implementacji rozwiązania do MSP oraz ceny rozwiązania. Doktorantka dokonała oceny znaczenia poszczególnych kroków tworzenia i implementacji innowacji bankowych w MŚP, wyodrębniając te które mają największe znaczenie dla całego procesu, jak też te, które stanowią zagrożenie. Przeprowadzona analiza w tej części pracy pozwoliła Doktorantce na weryfikację hipotezy 5, w której stwierdza się, że nieprawidłowy przebieg procesu innowacji bankowych ogranicza proces tworzenia innowacji bankowych, ogranicza proces ich dyfuzji o implementacji w MŚP. Analiza przeprowadzonych badań empirycznych ma dużą wartość merytoryczną, jak też wskazuje na bardzo dobre przygotowanie Doktorantki do prowadzenie badań, ich analizy i formułowania wniosków.

W rozdziale szóstym Doktorantka zaprezentowała teoretyczny model powiązań innowacji z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Model ten stanowi największą wartość dodaną tej pracy. Ma też znaczenie praktyczne. Może być implementowany w bankach, które by utrzymać i poprawić swoją pozycję konkurencyjną, powinny wdrażać innowacje. Jak podkreśla Autorka, zaprezentowany model może spełniać 3 funkcje, tj. absorpcyjną, implementacyjną oraz dialogową. Ponadto może być skonstruowany w formie wymiany informacjami między interesariuszami, może stanowić oddzielną komórkę organizacyjną banku lub wydzieloną spółkę córkę koordynującą komunikację między bankiem a klientami MŚP. Dopełnieniem

zaprezentowanego modelu jest mapa powiązań między barierami rozwoju MŚP a odpowiadającymi im innowacjami bankowymi. Mapa wskazuje na rodzaj innowacji, z których powinni korzystać przedsiębiorcy w przypadku wystąpienia poszczególnych barier.

Pozytywnie oceniam podsumowanie pracy, w którym Autorka zaprezentowała rekomendacje dla instytucji współpracujących z mikro, małymi i średnimi przedsiębiorstwami. Wyodrębniła też zasady mające szczególne znaczenie dla jakości i współpracy z tymi podmiotami. Podkreśliła znaczenie współpracy banków z klientami, odnosząc się modeli procesu innowacji i ich zastosowania w badanych bankach.

Oceniając pracę pod względem formalnym, należy podkreślić, iż praca jest napisana z dużą starannością i poprawnością stylistyczną. Rozważania poparte są na właściwą literaturą, zarówno krajową, jak i zagraniczną.

Konkluzja klasyfikacyjna

Sumując chciałabym podkreślić, iż rozprawa doktorska Pani mgr Julity Młaskawy zawiera duży ładunek poznawczy oraz aplikacyjny, który znacznie wzbogaca wiedzę w omawianym zakresie. Do walorów tej pracy zaliczam ponadto :

- trafny wybór tematu, który jest aktualny i ważny,
- wyraźnie określony problem badawczy oraz cel główny i cele szczegółowe pracy,
- umiejętność postawienia hipotez badawczych, które w sposób przekonujący zostały udowodnione,
- oparcie rozważań na wielu różnorodnych źródłach, w szczególności duże znaczenie mają własne badania empiryczne, przeprowadzone wieloetapowo i z zastosowaniem wielu metod badawczych,
- oryginalność i umiejętność prowadzenia badań,
- zaprezentowanie autorskiego modelu powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Model ten

uzupełniony został mapą powiązań bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw,

- duża wartość merytoryczna rozważań i ładunek aplikacyjny pracy.

W świetle powyższej oceny zawartości rozprawy doktorskiej mgr Julity Mlaskawy pt. „Model powiązań innowacji bankowych z rozwojem mikro, małych i średnich przedsiębiorstw” stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie zagadnienia naukowego. Rozprawa ta w pełni spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w świetle ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych. Wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

Krystyna Poznańska